

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян“ № 1А, 1000 София, тел. 986-28-61, 987-55-13,
факс 987-65-14, e-mail: arch@vas.bg

Изх. № 300

Дата: 13.03.2024 г.

ДО
ОБЩОТО СЪБРАНИЕ
НА ГРАЖДАНСКАТА И
ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ
НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

СТАНОВИЩЕ

НА ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ
по тълкувателно дело № 3/2023 г.

УВАЖАЕМИ ВЪРХОВНИ СЪДИИ,

С Разпореждане на Председателя на ВКС от 03.01.2024 г. е образувано тълкувателно дело № 3/2023 г. по описа на Общото събрание на съдиите от Гражданска колегия и Търговска колегия на ВКС по следния въпрос:

„При уговорено погасяване на главното задължение на отделни погасителни вноски с различни падежи, откога тече съгласно чл. 114 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД) давностният срок за главницата и/или за възнаградителните лихви – от датата на падежа на всяка вноски или от настъпване на изискуемостта на целия дълг, включително в хипотеза на предсрочна изискуемост?“

На основание чл. 129, ал. 4 от Закона за съдебната власт (ЗСВ) излагаме на вниманието Ви становище по въпросите, предмет на образуваното тълкувателно дело № 3/2023 г. по описа на ОСГКТК на ВКС.

1. Противоречива практика, мотивирала предложението за тълкуване.

Според едното разбиране, застъпвано в Решение № 90 от 31.03.2014 г. по гр. д. № 6629/2013 г. на ВКС, IV г.о.; Решение № 45 от 17.06.2020 г. по т.д. № 237/2019 г. на ВКС, II т.о. и Решение № 50076 от 14.11.2022 г. по т.д. № 1730/2019 г. на ВКС, I т.о., началният момент, от който започва да тече давностният срок за вземания за главница по погасителни вноски по договор за банков кредит, е моментът на изискуемостта на съответната вноска. За съответната част от главницата изискуемостта настъпва с изтичането на срока за плащането ѝ, като това е моментът, от който кредиторът може да търси изпълнение (доброволно или принудително), поради което бездействието му се санкционира с течение на давностния срок по отношение на тази част от вземането. В случая не става дума за предложено частично изпълнение от страна на длъжника без съгласието на кредитора, а за разсрочено изпълнение на главницата по кредита, за което страните са постигнали съгласие при сключването на договора, поради което не може да се приеме, че кредиторът има право да търси изпълнение от изискуемостта на съответната част от вземането, а същевременно бездействието му да не води до течение на давностния срок за тази част.

Според другото становище, изразено в Решение № 38 от 26.03.2019 г. по т. д. № 1157/2018 г. на ВКС, II т.о. и Решение № 50173 от 13.10.2022 г. по гр.д. № 4674/2021 г. на ВКС, III г.о., приложимата по отношение на задължението за главница по договор за банков кредит е общата 5-годишна погасителна давност по чл. 110 ЗЗД, изчислена от датата на уговорения краен срок за погасяване на кредита, а не кратката 3-годишна давност по чл.111, б.“в“ ЗЗД, изчислена от датата на падежа на съответната погасителна вноска. Уговореното между страните връщане на предоставена по договор за кредит сума на погасителни вноски не превръща този договор в такъв за периодични платежи, а представлява уговорка за изпълнение на задължението на части на основание чл. 66 ЗЗД. Отделните вноски не са самостоятелни периодично дължими плащания. Задължението продължава да бъде само едно и крайният срок за погасяването му е падежът на последната разсрочена вноска или моментът, в който е обявена предсрочната изискуемост. Затова началният момент, от който започва да тече давностният срок за вземания за вземания за главница и/или договорни лихви по погасителни вноски по договор за банкова кредит, за който

не е обявена, съответно не е настъпила предсрочна изискуемост, е датата на уговорения краен срок за погасяване на кредита.

2. Становище по поставения въпрос

Висшият адвокатски съвет намира за правилно становището, че приложимата по отношение на задължението за главница по договор за банков кредит е общата 5-годишна погасителна давност по чл. 110 ЗЗД, изчислена от падежа на съответната погасителна вноска, а по отношение на задълженията за лихва – 3-годишната погасителна давност по чл. 111, б. “в” ЗЗД, изчислена от падежа на съответната погасителна вноска.

2.1. Преди да се даде отговор на поставения въпрос, следва да се вземе отношение по предварителния въпрос с каква давност се погасяват вземанията на банката за главницата и за възнаградителните лихви при уговорено връщане на кредита не наведнъж, а чрез погасителни вноски – общата давност по чл. 110 ЗЗД или кратката давност по чл. 111, б. “в” ЗЗД.

Въпросът за давността по главницата зависи от това дали вземанията за главницата по договора за банков кредит са периодични по смисъла на чл. 111, б. „в“ ЗЗД и съответно следва ли спрямо тях да намери приложение кратката тригодишна погасителна давност.

Висшият адвокатски съвет е на мнение, че вземанията на банката за главница по договора за банков кредит не са периодични по смисъла на чл. 111, б. „в“ ЗЗД, тъй като са част от едно единно вземане на кредитодателя, чието разсрочване не може да доведе до прилагане на тригодишната давност, поради което вземанията на банката за главницата се погасяват с изтичането на общия петгодишен срок. Този извод може да бъде обоснован със следните съображения.

Тълкуването на разпоредбата на чл. 111 ЗЗД показва, че законодателят изрично е предвидил приложението на кратката погасителна давност в три категории случаи: - при вземания за възнаграждения за труд; при вземания за обезщетения и неустойки от неизпълнен договор; при вземания за периодични плащания като вземания за наем и лихви. Общото съображение на законодателя за установяване на кратката погасителна давност е по-бързото уреждане на висящите правоотношения, което е в интерес на оборота (на работодателя, на неизправни длъжник, на длъжника на непаричната престация).

Извън случаите по чл. 111, б. „б“, кратката давност е уредена при правоотношения с продължително и периодично изпълнение – работникът всеки месец предоставя труда си, срещу което получава възнаграждение; наемодателят всеки месец предоставя вещта си за ползване срещу наемна цена.

Във всички тези случаи задълженията и на двете страни по правоотношението са с продължителен и периодичен характер, което дава възможност при неизпълнение на задължението на едната страна другата да се защити адекватно, като на свой ред не изпълни през дадения период – тоест като упражни възражение за неизпълнен договор. Така през всеки период, за който не получава възнаграждение, работникът може да спре да престира труда си, съответно наемателят ще спре да предоставя вещта, и обратно – ако работникът не изпълнява задълженията си, работодателят няма да му плаща, а когато не му е обезпечено необезпокояваното ползване на вещта, наемателят ще задържи плащането на наемната цена. Тоест в случаите, когато между страните възникват взаимни периодични задължения, поради което всяка от тях разполага със средство за извънсъдебна защита на своите права, законът оправдано предвижда и по-кратка давност, доколкото кредиторът разполага с механизъм да защити интереса си без съдействие от насрещната страна.

Не така стоят нещата при договорите, при които престацията само на едната страна по правоотношението има характера на периодична, а другата страна изпълнява задължението си с еднократен акт. Задължението с еднократно изпълнение, това, което изисква еднократна активност на длъжника и трябва да се изпълни наведнъж – да се заплати цената на насрещно благо – вещь или вземане, да се върне заем и т.н., не е задължение за периодично плащане, дори и когато е уговорено изпълнението да се извършва на части. В случай че е уговорено заплащането на сумата да стане на погасителни вноски на определени дати, това не превръща тези вноски в периодични плащания. Договореното заплащане на парична сума, която поначало трябва да се заплати наведнъж, на погасителни вноски, представлява съгласие на кредитора да приеме изпълнение от страна на длъжника на части – чл. 66 ЗЗД. Кредиторът не може да бъде принуден да приеме изпълнение на части, защото частичното изпълнение е икономически по-неизгодно от изпълнението наведнъж, но, тъй като правилото на чл. 66 ЗЗД е диспозитивно, кредиторът може да се съгласи да го приеме. Разсрочването обаче нито променя правната характеристика на правопораждащия юридически факт, нито следва да води до по-неблагоприятно третиране на кредитора, който се е дал отсрочката. В тези случаи съответно кредитодателят, прехвърлителят или продавачът няма как да се защити адекватно без съдействието на контрахента си, защото още при сключването на договора или непосредствено след това е изпълнил основното си задължение и няма какво да задържи като „санкция“ срещу неизпълнението на насрещната страна. Затова и е неоправдано да се приеме, че *ratio legis* е този кредитор, който е изпълнил наведнъж всички свои задължения по договора и се е съгласил да

предостави на своя длъжник преимуществото на разсроченото плащане, следва да бъде „наказан“, като спрямо вземанията му се приложи кратката давност.

Изводът, че понятието за периодичност, използвано в чл. 111 ЗЗД, не съвпада винаги с общото понятие за периодични плащания, намира подкрепа и в систематичното тълкуване на чл. 111 и чл. 88 ЗЗД. Според чл. 88, ал. 1 ЗЗД договорите с продължително или периодично изпълнение не се развалят с обратна сила. Тъй като характерът на договора се определя от характера на главните престации по него, то следва, че ако главните вземания по договора са периодични по смисъл на закона, то и договорът е с периодично изпълнение, както и обратното – основните вземания, произтичащи от договори с периодично изпълнение, следва да са периодични и съответно спрямо тях ще е приложима кратката тригодишна давност. Тези зависимости биха могли да се отнесат само към договори, от които се пораждат взаимно дължими периодични вземания – напр. наем, трудов договор, договори за периодична доставка на най-различни услуги – кабелна телевизия, интернет, топло-, водо- и електроснабдяване. При тях през всеки период и за двете страни по правоотношението възникват относително самостоятелни задължения, които имат общ правопораждащ факт, но не представляват част от едно общо вземане. Затова и с изтичане на периода и при налично изпълнение и от двете страни, правоотношението в тази си относително обособена част е приключено и погасено, поради което няма нужда и от приложението на обратното действие на развалянето.

Обратно – при договорите, при които главната, определяща договора престация, се състои в еднократно прехвърляне на едно благо, самият договор не е с периодично изпълнение. Насрещното задължение по волята на страните (или поради характера на самия способ за плащане при гледането и издръжката) е разсрочено, но то е част от една обща (макар и делима) престация за заплащане на определена стойност. Затова отделните вноски нямат юридически самостоятелно битие и с изтичане на съответния период и изплащане на вноската не се наблюдава подобно окончателно уреждане на отношенията, макар че и насрещната страна е изпълнила вече. Поради това се предвижда обратното действие на развалянето в тези случаи – за да може еднократно престираният да получи обратно даденото в цялост, а не само в „неизплатената“ част. Доколкото договорите, при които престацията на една от страните е разсрочена по силата на договорна уговорка, а другата изпълнява еднократно, нямат характера на договори с продължително и периодично изпълнение, то спрямо основните престации по тези договори не следва да намират приложение и правилата за периодичните платежи.

Същото важи и при револвиращите кредити, и при кредитите, при които банката отпуска главницата на няколко транша. При револвиращите кредити банката отново отпуска уговорените суми еднократно и не е налице периодичност на престацията, въпреки че кредитополучателят може да търси последващо усвояване в рамките на уговорения лимит. При отпускане на кредити на траншове отново няма периодичност на престацията в юридическия смисъл на думата – по същество всеки транш представлява отделен кредит, който банката отпуска еднократно при изпълнение на уговорените в договора условия за това.

Дали едно вземане се погасява с кратката или с общата давност, се определя съобразно юридическия факт, който го поражда. Аргумент в тази насока дава и правилото на чл. 113 ЗЗД, според което страните не могат да изменят продължителността на давностните срокове по своя воля. Ако от продажбата, заема, кредита, влога поначало възникват основни задължения за еднократни престации, не би следвало разсрочването на някое от тях по волята на страните да води до промяна в приложимия давностен срок. Противоположната теза е потенциален източник на несигурност – защото ако впоследствие страните уговорят еднократно изплащане на задължението или пък например кредиторът при наличието на съответните предпоставки упражни правото си да иска предсрочно плащане на цялата сума, тогава приложение ще трябва да намери общата петгодишна давност.

Поради изложените съображения се налага изводът, спрямо вземането на банката за главница по договора за банков кредит, дори и когато то е разсрочено по волята на страните, приложение следва да намери общата петгодишна давност.

Що се касае до вземанията за възнаградителни лихви, няма съмнение, че те се погасяват с 3-годишна давност, тъй като по изричното разпореждане на закона тези вземания са за периодични плащания - чл. 111, б. „в“ ЗЗД.

2.2. От кой момент започва да тече давността за вземанията за главница и възнаградителни лихви при уговорено погасяване на кредита чрез погасителни вноски?

Съгласно чл. 114 ЗЗД давността започва да тече от деня, в който вземането е станало изискуемо. При договори за кредит, при които страните са уговорили еднократно изплащане на главницата по кредита, петгодишният давностен срок започва да тече от уговорения падеж на кредита.

Поставя се въпросът как стоят нещата, когато съобразно уговореното между страните главницата по кредита следва да бъде изплатена от кредитополучателя на вноски, тоест дали погасителната давност тече за всяка

вноска поотделно, или започва да тече от падежа на последната вноска. Висшият адвокатски съвет счита, че подкрепа следва да намери разбирането, че погасителната давност тече за всяка вноска поотделно. Тъй като отделните вноски стават последователно изискуеми съгласно приложения към договора погасителен план, то по правилото на чл. 114, ал. 1 ЗЗД давностният срок започва да тече поотделно за всяка вноска при настъпване на нейната изискуемост. Вярно е, че отделните вноски представляват част от едно единно вземане за главница на кредитодателя, но доколкото институтът на погасителната давност се свързва с бездействие на кредитора по отношение упражняването на негови изискуеми субективни права, след като с настъпване на изискуемостта на съответната вноска кредитодателят има право да търси нейното принудително събиране, то от същия момент – падежа на всяка отделна вноска, следва да се постави началото на погасителната давност по отношение на съответната вноска. Както обаче вече се посочи, независимо че плащанията се извършват на части, а не наведнъж, вземането на банката за всяка вноска ще се погаси с общата 5-годишна давност, която ще започне да тече от падежа на съответната вноска.

Когато поради неизпълнение на задълженията на кредитополучателя по договора банката обяви кредита за предсрочно изискуем, с настъпване на предсрочната изискуемост настъпва и падежът на непадежиралите до момента вноски от главницата. Тъй като длъжникът губи предимството на срока по отношение на тези вноски, съответно кредиторът може търси събирането им по принудителен ред, за всички тези вноски за главница, чийто падеж настъпва поради предсрочната изискуемост, петгодишният давностен срок започва да тече от деня, в който кредиторът е упражнил правото си да направи кредита предсрочно изискуем. За вече падежиралите вноски ще се прилага общото правило, тоест началото на погасителната давност ще съвпада с падежа на вноската съобразно погасителния план.

Що се касае до вземанията за възнаградителна лихва, началният момент на давностния срок за възнаградителните лихви е датата на падежа на всяка вноска, като тези вземания ще се погасяват с кратката 3-годишна давност съгласно чл. 111, б. „в“ ЗЗД.

Възможно е в резултат на реструктуриране на задълженията на кредитополучателя по договора за кредит да се стигне до трансформиране на задължения за лихва в задължения за главница, което ще доведе и до промяна в приложимата по отношение на съответните задължения погасителна давност. Например при уговорка за капитализиране на възнаградителна лихва, с която страните се съгласяват непадежирала възнаградителна лихва да бъде добавена към главницата, страните променят характера на задължението от задължение

за възнаградителна лихва в задължение за главница, поради което и по отношение на капитализираната лихва ще се прилага общата петгодишна давност, каквато е приложима и за главницата. Също при рефинансиране на задълженията на кредитополучателя по договора за кредит – когато кредитополучателят изтегля нов кредит от същия или друг кредитор с цел да погаси всички свои задължения по един съществуващ договор за кредит, е възможно с главницата по новия кредит кредитополучателят да погасява както задължения за главница по стария кредит, по отношение на които се прилага петгодишната погасителна давност, така и задължения за възнаградителни и мораторни лихви, за които се прилага кратката тригодишна давност. Така старите задължения, които се погасяват с различна погасителна давност, са заменени със задължението за връщане на главница (и съответно уговорената нова възнаградителна лихва) по новия договор за кредит, за която главница ще се прилага общата петгодишна давност.

Уговорка за последващо разсрочване на задължения по договор за кредит обаче няма такъв ефект на промяна на давността, приложима по отношение на просрочена възнаградителна лихва, тъй като в тези случаи не се наблюдава заместването на задължение за лихва със задължение за главница, както е при капитализирането на лихва и рефинансирането на кредит, а чл. 113 ЗЗД забранява уговорките за промяна на приложимата погасителна давност към дадено вземане. Когато кредитополучателят и банката постигнат споразумение за разсрочване на просрочена главница и възнаградителна лихва, непосредствена последица от това е прекъсването на неизтеклата давност по отношение на разсрочените вземания, тъй като кредитополучателят е признал тяхната дължимост. Няма основание това признание обаче да променя продължителността на приложимата давност по отношение на вземанията за лихва дори когато страните са включили всички просрочени задължения – и за главница, и за лихви, в една обща сума, която се издължава на вноски. В тези случаи давност ще тече за отделните пера със същия срок както преди разсрочването – тоест разсрочената главница ще се погаси в нов петгодишен срок, а разсрочената лихва – с изтичането на три години. Така ако всяка разсрочена нова вноска се състои от част стара главница, стари възнаградителни лихви и стари мораторни лихви, с настъпване на изискуемостта на вноската за всяка нейна част ще тече съответно приложимия за нея давностен срок.

По мнение на Висшия адвокатски съвет решаващите мотиви на ТР № 5/2019 г. от 21.01.2022 по т.д. № 5/2019 г. на ОСГКТК не са относими при даване отговор на поставения въпрос, тъй като те се отнасят до друг случай, свързан с тълкуването на разпоредбата на чл. 147, ал. 1 ЗЗД и отговорността на поръчителя, в която изрично е посочено, че началният момент на преклузивния

срок за предявяване на иск срещу поръчителя е общият падеж на главното задължение (уговореният краен падеж по договора за кредит или датата на предсрочната изискуемост).

2.3. Предвид изложеното Висшият адвокатски съвет предлага на основание чл. 125 от Закона за съдебната власт и с оглед точното прилагане на закона и развитието на правото в тълкувателното решение Върховния касационен съд да се произнесе по още един въпрос:

„При уговорено погасяване на главното задължение на отделни погасителни вноски с различни падежи, какъв е давностният срок за главницата и за възнаградителните лихви – общият 5-годишен срок по чл. 110 от Закона за задълженията и договорите или специалният 3-годишен срок по чл. 111, б. “в“ от Закона за задълженията и договорите“.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ
АДВОКАТСКИ СЪВЕТ:

/п/

АДВ. Д-Р ИВАЙЛО ДЕРМЕНДЖИЕВ